

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת תּוֹלְדָה

יציאת השבת:

17:13

ירושלים: 17:15

הפטרה: משא דבר ה'

ג' בסלו תשע"ז

צאת השבת ר"ת 17:38

ברכת הלכנה החל מיום שלישי

גיליון 412

כניסת השבת:

16:02

ירושלים: 16:00

גַּם בְּרוּךְ יְהוָה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

כאשר עשוי מגיע ליצחק אביו לברכה, מתגלה כי אחיו יעקב הקדימו. מצד אחד מודגש כי יצחק חרד 'חרדה גדולה', אך מצד שני יצחק מתבטא בבהירות ביחס לברכת יעקב ואומר 'גַּם בְּרוּךְ יְהוָה'. הכיצד? אפשר לומר, כי עד עכשיו חשב יצחק כי עשוי הוא איש השדה הצדיק, אך כעת התברר לו כי טעה ויעקב, שהיה איש תם יושב אוהלים, היה גם איש השדה היוזע "להסתדר" בעולם הגדול, וכל זה על פי תורה ומצוות. וכפי שנראה בהמשך בדברי יעקב אבינו: 'עם לבן גרתי' – ואף על פי כן ותרי"ג (אותיות גרתי כמו תרי"ג) מצוות שמרתי.

כאשר מתגלית חכמתו של יעקב, מתגלית זכותו האמתית לברכות כפי שהם נשמעות מפיו של עשוי עצמו: "ויאמר: הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, את בכרתי לקח, והנה עתה לקח ברכתי". עשוי מודה במכירת הבכורה ולפי זה הוא מודה כי גם הברכות מגיעות ליעקב. עשוי ניבא בלשון אחת ובסגנון אחד, שכן אותיות בכרתי ואותיות ברכתי שוות. לומר לך שבעל הבכורה הוא בעל הברכה.

יעקב הוכיח במעשיו כי הוא ראוי לברכות יותר מעשוי גם אליבא דיצחק, הוא התמודד עם עשוי בחכמה, וכדברי יצחק "בא אחיך במרמה (ובתרעום: בחכמה) ויקח ברכתך" והוכיח כי לא רק בד' אמות של הלכה הוא מצוי אלא גם בעולם המעשה, ולכן דווקא הוא ראוי לברכת אברהם ויצחק ולהמשיך את דרכם של האבות הקדושים. היה כאן בירור מציאותי בבחינת "כל דאלים גבר", שהסברא העומדת ביסוד העניין היא, שהאדם החושב שלו מגיע באמת הדבר, יעשה כל מאמץ כדי לזכות בו! דווקא יעקב העושה בעורמה מדתו היא מדת האמת. מדת האמת לא תתברר לעולם, במי שלא יעסוק בדרך ארץ ובמסחר, מדת האמת מתבררת דווקא באדם המתמודד על כל צעד ושעל ברמאות ושקר ואף על פי כן שומר על ניקיון מעשיו וטהר נפשו. כך יעקב אבינו עליו השלום מתמודד במציאות סבוכה זו ויכול לה, זו הסיבה שגם יצחק מודה כי יעקב ראוי לברכות באומרו: "גַּם בְּרוּךְ יְהוָה".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

יעקב ועשיו – שתי דרכים בעבודת ה'?

התורה מספרת לנו כי יעקב היה איש תם יושב אוהלים, ואילו עשיו היה איש ציד איש שדה. לכאורה, מיוצגות פה שתי סוגי עבודת ה', בדרך לימוד התורה או בדרך של עסקנות ועשייה.

ותלך לדרוש את ה'

לאחר עשר שנות עקרות רבקה נפקדת. ואולם הריונה של רבקה אינו רגוע, עד כדי כך שרבקה אומרת: "אם כן למה זה אנוכי?" משפט זה קשה, שהרי רבקה חתתה כל כך להריון, ולמה יחשב בעיניה צער ההריון כל-כך מול הלידה? על הפסוק: "ויתרוצצו הבנים בקרבה" – מעיר רש"י 'מקרא זה אומר דרשני', ומביא את דרשת חז"ל:

"כאשר היתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת. עוברת על פתחי עכו"ם, עשיו מפרכס לצאת."

לפי דרשה זו מובנת תמיהתה של רבקה "אם כן למה זה אנוכי?" רבקה תמהה, איך יתכן שהעובר שבקרבה "מתעורר" בעוברה על פתחי תורה, ואותו עובר מתעורר גם בעוברה על פתחי עבודה זרה?

אפשר לומר על דרך הדרש, שכאשר הרגישה התרוצצות זו גם על פתחי עבודה זרה שאלה: "אם כן למה זה אנוכי?" כלומר, ביודעה כי עתיד להיות לזרעה ציווי ה' באמונת האל וביחודו "אנוכי ה' אלוֹקִיךָ", ולפיכך אמרה היא, אם העובר מתעורר לחיים מול פתחי עבודה זרה, א"כ למה זה הציווי 'אנוכי'?

פתרון התעלומה נעשה על ידי הליכת רבקה לדרוש את ה'. בימינו יש בדיקת הדמיה בהריון (אולטרא סאונד), אבל רבקה זוכה לבדיקה רוחנית, שאין עליה עוררין, הרואה לא רק את מצבו הפיזי של העובר, אלא גם את מצבו הרוחני! וכך נאמר לרבקה בבית מדרשם של שם ועבר: "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר".

התעלומה נפתרה, לא מדובר בעובר אחד, אלא בשניים. שניים שיפרדו דרכיהם מבטן ולידה. האחד נוטה מבטן לפתחי תורה והאחר לפתחי עבודה זרה. כבר מנבואה זו יודעת רבקה כי רק בן אחד ימשיך את דרכו של יצחק בדרך התורה והמצוות, ואם נודע לה דבר זה, הרי היא מחויבת לסייע לו בזה.

ויהאב יצחק את עשיו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב

כיצד יתכן שיצחק אוהב את עשיו? ומדוע דווקא רבקה אוהבת את יעקב? תירוצן פשוט נוכל לומר לפי דברינו הנ"ל. כיון שרבקה הלכה לבדה לדרוש את ה' ושמעה את דברי ה' ביד נביאיו שם ועבר, ידעה שהאחד יהיה איש תם יושב אוהלים והשני רשע, ואם יעקב איש צדיק תמים הרי היא יכולה להסיק מה האחר גם מבלי לבדוק את מעשיו. נוסף לכך, רבקה היתה אחות לבן, היא הכירה רמאים מצוין וידעה לזהות אותם, ולפיכך הבחינה בין יעקב לעשיו.

אך עדיין קשה. מילא רבקה יודעת שיש לאהוב את יעקב, אך מדוע יצחק אוהב את עשיו? הכתוב מציין את סיבת הדבר "כי ציד בפיו". וברש"י: "שהיה (עשיו) צד אותו ומרמהו בדבריו" וכבר פירש רש"י "יודע ציד – לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו: אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות".

כיצד בשאלות אלו צד את יצחק? והלא אין מעשרין את המלח והתבן ואין זה אלא עמארצות לשמה! אלא יש לומר ששאלתו של עשיו היתה מתוחכמת. הוא טען לפני אביו כי הוא יודע לרומם את החומר הגשמי לרוחני. ואף על פי שהוא איש ציד איש שדה, הרי את השדה הוא הופך לבית מדרש, לאוהל. ודווקא משום כך שאל איך אפשר לרומם מן החומר את המלח, ואת התבן, שהרי אין מעשרין אותן וביתר גידולי השדה 'מתקנים' אותם על ידי מעשר!

דבר זה, ללא ספק, גרם ליצחק לחשוב שעשיו צדיק גדול היודע לקדש את החומר ולפיכך קרבו ואהבו יותר מיעקב, שהרי להיות צדיק בד' אמות של בית המדרש פחות קשה מלהיות צדיק בשדה, בעולם החומר. בכך הוכיח, לכאורה, עשיו שהוא ראוי לבכורה ולעבודת ה' התלויה בה, כך היה עשיו צד את אביו.

מדוע היה צריך יעקב לעמול על הברכות?

האם לא יכלה רבקה לגלות ליצחק כי היתה לה התגלות נבואית: ורב יעבוד צעיר? מדוע היו צריכות לכהות עיניו של יצחק כדי שיעקב יקבל את הברכות, הרי הקב"ה יכל לתת בלבו לברך את יעקב? והפשוט ביותר אילו יעקב היה נולד ראשון, בכור לעיני הכל!

ודאי נוכל לענות את אשר כתבנו קודם כי דוקא בדרך בה היה על יעקב להשיג את הברכות התגלה כוחו כי הוא הראוי להן. עוד נוכל להוסיף, כי אינו דומה דבר שאתה עמל עליו להשיגו למה שבא לך בקלות, שאין אתה מעריך אותו כראוי, רק מה שעמלת עליו בכל כוחך תעריך כראוי.

הלכות פדיון בכור

א. נאמר בתורה "ידבר ה' אל משה לאמר: קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא...". וזו מצות עשה על כל איש מישראל לפדות את בנו הבכור לאמו הישראלית.

ב. אין פדיון הבן תלוי אלא בפטר רחם, שאם אינו בכור לאם, אף על פי שהוא בכור לאב, וכגון שהאשה היתה נשואה לאדם אחר והביאה ממנו ילד, ונתאלמנה או נתגרשה ונשאת לאחר, ונולד לו בן בכור ממנה, אין צריך לפדותו, מאחר שאינו בכור לאם. ואם יש לו כמה נשים ויש לו בכור מכל אחת ואחת, חייב לפדות את כולם.

ג. בן בכור שנולד בניתוח קיסרי, אביו פטור מלפדותו, כי קדושת בכור היא רק כשהוא פטר רחם ונולד באופן רגיל, ולא כשנולד בניתוח קיסרי. וכן הבן שיוולד אחרי בן זה, אינו טעון פדיון, מפני שקדמו אחר.

ד. כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, ואפילו אם הבעל הוא ישראל, והאמא היא כהנת או לויה, אין הבן חייב בפדיון, שאין הדבר תלוי באב אלא באם, שנאמר: "פטר רחם בישראל".

ה. מעיקר הדין די בשיעור שלשים דרהם כסף מזוקק למצות פדיון הבן, או שיווי השיעור הנ"ל, שהוא כתשעים גרם. אולם לפי המנהג שנהגו מדורי דורות בירושלים, יש לתת שלשים ואחד דרהם כסף טהור, או שיווי, שהוא כתשעים ושלש גרם כסף טהור. ויש לעקוב תמיד אחר מחיר כסף טהור, ולתת לפדיון הבן בהתאם למחירו המשתנה בשוק, שיעור של כתשעים ושלש גרם כסף טהור כולל מס ערך מוסף.

ו. מותר לפדות הבן הבכור במדליות, אף-על-פי שאינם הילך חוקי בשוק, שאין עליהם כל ערך נקוב, ואינם מטבעות רשמיים המונפקים ע"י בנק ישראל. וזאת מאחר שיש בהם כסף טהור בשיווי של חמשת שקלים כסף, וכל זה באופן שבכל מדליה יש כ-19 גר' כסף טהור, ובחמש מדליות כאלה יש שיווי של כתשעים ושלש גרם כסף טהור, שיש בזה די לשיעור חמשת שקלים למצות פדיון הבן. ונכון לציין במדליה את הפסוק: "יפדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש".

ז. אין הבכור ראוי לפדיון אלא עד שיעברו עליו שלשים יום, שנאמר "ופדויו מבן חדש תפדה". ואחר שלשים יום יפדוהו מיד שלא ישהה המצוה. ואם חל יום שלשים ואחד להיות בשבת, אין פודין אותו בשבת, אלא ימתין עד יום ראשון.

ח. כבר פשט המנהג לערוך את פדיון הבן גם בלילה, ולא חוששין למה שכתב הש"ך שהמנהג לפדות את הבן דוקא ביום.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון הי"ו. היה יצחק שושן הי"ו. שרה בת שמחה הי"ו. מרים יהודה הי"ו. ציפורה ויהושע לוי הי"ו. ביבה אלימלך הי"ו. ישי הלוי הי"ו. עזר בן עישה הי"ו. תיקוה בת עזיזה הי"ו. אלגרה בת גיאן הי"ו. מול בת ענולה הי"ו. אברהם בן רחל הי"ו. הראל בן אביגיל הי"ו. אילנה בת סליחה הי"ו. ישי ורחל לוי הי"ו. חנה בת זוהרה הי"ו. סימנטוב משה יהודה הי"ו. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחזרת נעדריו צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול, הדר גולדיק, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמות הנרצח יוסף וצוקל. רבי מסעוד מלל צוקל. הרב שלמה צוקל הי"ד. רבי יעקב שושן הי"ד. יונה יונה הי"ד. ברכה ספן הי"ד. יצחק עמדה הי"ד. ניר נחם הי"ד. ניסים כח הי"ד. ספר נחום הי"ד. נחיה שמעון בת חזאת הי"ד. מנחה לוי הי"ד. אסתר בת תורה הי"ד. אסתר חוד הי"ד. ונה יצחק הי"ד. דינה פונדק הי"ד. הרב אברהם צוקרמן הי"ד. מרדכי ומשה בני לאה מזרחי הי"ד. אליזה בת פריחה הי"ד. תירצה וגדון הי"ד. ישראל אברהם נתן הי"ד. אסתר בת זוהרה הי"ד. אסתר וענבר נחום הי"ד. ישראל בן שושנה הי"ד. יצחק בן מול מזרחי הי"ד. רובי בן שלום צעדי הי"ד. מרים וענוט הי"ד. עזיזה עמס הי"ד. יצחק ועמרם אטאם הי"ד. ניסים בן ונה הי"ד. יצחק ולאח אסתר הי"ד. חת יעקב הי"ד. חיה רחל לוי הי"ד. אליזה טיש הי"ד. נעמה בת מגודה הי"ד. יצחק ושמחה אלה הי"ד. ראובן אלון בן נחמה הי"ד. סליקה שושן הי"ד. לואיזה מרד הי"ד. זוהרה בת ונה הי"ד. עליזה כח הי"ד. ר' חיים אדענה הי"ד. לוי יצחק אמרדי הי"ד. אורי ארן מעלים הי"ד. ישראל בן נחמה הי"ד. חת תנבי הי"ד. חת נחשברג הי"ד. יואל דללי הי"ד. עמס דמרי הי"ד. רבי חוד הכהן צוקל. יכבד ועקנן הי"ד. עישה דק הי"ד. חותי אגל הי"ד. עפרה בן אבי הי"ד. שרה אליאל הי"ד. נעים משה הי"ד. מול ואליזה תורגמן הי"ד. לירון יהודה הי"ד. אסיף בר דומני הי"ד. יוסף ברום הי"ד. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוז, רפאל פריצ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה